

4) за тематичною структурою: наукові, гастрономічні, квіткові, мистецькі (арт-фестивалі, кінофестивалі, музичні, літературні, театральні), релігійні, спортивні, історичні реконструкції;

5) за ритмічністю: щорічні, нестабільні (відсутність періодичного проведення), одноразові;

6) за домінуючою функцією: розважальні, культурно-пізнавальні, соціально-виховні [3].

Нажаль, на даний час класифікації туристичних бірж, салонів та премій немає.

Висновок:

Туристичні презентаційні заходи включають в себе туристичні біржі, виставки, салони, премії, фестивалі та ярмарки. У науковій літературі на даний час є класифікація туристичних виставок, фестивалів та ярмарок. Загалом участь у туристичних презентаційних заходах є одним з важливих засобів просування на ринок турпродукту. Регіон, в якому проводяться заходи, набуває нового іміджу, а в розвиток його інфраструктури залучаються інвестиційні кошти, що сприяє подальшому розвитку туристичної галузі в певному регіоні. Проведення різноманітних туристичних презентаційних заходів в країні сприяє збільшенню туристів, доходів та розвитку туристичної галузі загалом.

Список літератури:

1. Генкин Д.М. Массовые праздники / Д.М. Генкин. – М.: Просвещение, 1976. – 202.
2. Дурович А.П. Маркетинг у туризмі / А.П. Дурович. – М.: Новое знание, 2004. – 496 с.
3. Медвідь Л. Фестивальний туризм Закарпаття / Л. Медвідь // Науковий вісник Чернівецького університету. – №614-615. – 2011. – С. 86-89.
4. Лук'янець Т.І. Маркетингова політика комунікацій: Навч. посібник / Т.І. Лук'янець. – К.:КНЕУ, 2003. – 524 с.
5. Циганова Т.М. Міжнародна торгівля: Навч. посібник / Т.М. Циганова, А.П. Петрашко, Т.В. Кальченко. – К.: КНЕУ, 2001 – 488 с.

Ю.Г. БОНДАР

ІСТОРІЯ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ МОРІВ УКРАЇНИ

Історія використання та дослідження Чорного та Азовського морів ділиться умовно на шість основних етапів: до 70-х рр. XVIII ст.; 1770 – 1870 рр.; 1870 – 1917 рр.; 1918 – 1945 рр.; 1946 – 1995 рр.; з 1995 р. і по сучасний час.

Перший етап до 70-х рр. XVIII ст. характеризується збільшенням інтересу до Азово-Чорноморського басейну. Результатом перших обстежень гідрографії узбережжя стала карта Азовського та Чорного морів, що була видана у 1701 – 1702 рр. [4].

У 1801 р. у Миколаєві було відкрито першу в Азово-Чорноморському басейні гідрометеорологічну станцію; згодом з'явилися такі станції у Херсоні (1808 р.), Одесі (1821 р.), Севастополі (1824 р.). З цього періоду розпочинаються регулярні гідрометеорологічні спостереження, які з певних причин переривалися, але знову поновлювалися [4].

У 1864 р. здійснювалось буріння перших свердловин поблизу природних виходів нафти на земну поверхню, а саме на Керченському півострові. Значних результатів роботи не було, однак було створено незначні за розміром нафтопромисли з видобутку нафти [1].

Другий етап вивчення припадає на 70–ті роки ХІХ ст. Гідрографічна експедиція Чорного та Азовського морів почала систематизоване дослідження басейну під керівництвом капітана І рангу В. Зарудного, яка була організована у 1871 р. Експедиція стала підґрунтям для вивчення і картографування вод Чорного моря. Головним результатом було видання у 1889 р., а згодом перевидання в 1903 р. лоції Чорного моря, яка містила в собі розділи про Азовське море. Достовірні дані та подальший розвиток про підвищення у Чорному морі густини води зі збільшенням глибини було отримано В. Лапшиним у ході виконання у 1868 р. промірів між Феодосією і Сухумі на корветі «Львица». Створена у гідрографічній експедиції спеціальна гідрологічна партія під керівництвом Ф. Ф. Врангеля провела значні за обсягом океанографічні роботи у північно–західному районі моря, Керченській протоці, а також біля берегів Криму і Кавказу [1,4].

Остання чверть ХІХ ст. стала періодом, коли було отримано перші відомості про поверхневі течії у Чорному морі (Ф. Ф. Врангель, 1879; Е. Майдель, 1884 та ін.). Починаючи з кінця ХІХ – початку ХХ століть знання про гідрологію Чорного та Азовського морів систематично накопичуються.

Найбільше значення для вивчення загальної гідрології Чорного моря мала організована у 1890-1891 рр. перша океанографічна Чорноморська експедиція під керівництвом Й. Б. Шпіндлера, під час якої було виконано комплексні глибоководні дослідження. Головним результатом робіт стало виявлення у морі сірководневої зони на глибинах нижче 200 м і відсутність там фауни. Експедиція визначила найбільшу глибину моря (до 2244 м) і вивчила рельєф його дна. Всі проведені експедиційні роботи мали важливе наукове значення для вивчення особливостей структури моря [2].

Морська глибоководна експедиція дослідників Новоросійського (нині ОНУ імені І. І. Мечникова) університету в Чорне море в 1892 р. завершилася відкриттям зараження глибинних шарів моря сірководнем, починаючи з глибин 200-220 м. На цьому тлі М. І. Андрусов і М. Д. Зелінський обґрунтували біогенну гіпотезу походження шарів сірководню в Чорному морі [4; 5].

Окремі експедиційні роботи в різних районах Азово – Чорноморського басейну проводилися і в наступні роки. Так, у 1900 р. у

Керченській протоці працював А. П. Лоїдіс, у 1903-1909 рр. в Одеській затоці проводили дослідження А. Поздняков, А. Ігнат'єв, В. Лебедєв та Чорному морі.

У 20-х роках ХХ ст. під керівництвом А. Д. Архангельського виконані науково-дослідні роботи по вивченню стратиграфії і тектоніки Керченського півострова, оцінці його нафтогазоносності [1].

Третій етап розпочався у 1918 та тривав до 1945 рр. Чорноморською гідрографією та низкою наукових організацій були проведені сучасні на той час гідрографічні й океанографічні дослідження Чорного та Азовського морів.

У 1920 р. для проведення систематичних гідрографічних робіт було створено гідрографічний загін під керівництвом А. Я. Орлова, який впродовж двох десятиліть здійснював опис узбережжя та виконував гідрографічні дослідження в акваторії Чорного та Азовського морів. Вивченням морів займалися також і наукові установи. За цей час було детально вивчено фізико-хімічний режим морських вод, його вплив на формування промислової бази басейну, оцінено рибні запаси чорноморського басейну [5].

Приблизно у цей же період (1924–1928 рр.) за ініціативи академіка Ю. М. Шокальського було організовано Чорноморську океанографічну експедицію, яка стала вагомим подієм в історії дослідження Чорного моря. Про масштаби робіт експедиції свідчать одержані нею матеріали. Якщо за усі роки до революційних досліджень Чорного моря було виконано близько 400 глибоководних станцій, то за чотири роки роботи цієї експедиції було взято понад 1000 глибоководних станцій із широкою програмою спостережень за температурою і солоністю води, вмістом кисню, концентрацією фосфору, азоту й інших океанографічних, гідрохімічних і метеорологічних елементів [4].

У 1935–1937 рр. В. В. Колюбинською, Г. О. Личагіним та М. В. Муратовим узагальнено геологічний матеріал по всьому Кримському півострову і складено геологічну карту масштабу 1:100000. Визначено головні напрямки пошуково-розвідувальних робіт на нафту і газ на Керченському півострові і рекомендовані структури, перспективні у відкладах міоцену і майкопської серії. Бурові роботи велися створеним у 1933 р. трестом «Кримнафтогаз» [1].

У цей період Севастопольська морська обсерваторія спільно з Морським відділенням Державного гідрологічного інституту (ДГІ) провели перші синхронні зйомки хвилювання, а у 1935 р. вперше було виконано повну океанографічну зйомку Чорного моря у зимових умовах.

У 1944 р. створено трест «Кримнафтогазрозвідка», що дозволило збільшити обсяги пошукового буріння, охопити нові райони, включаючи Рівнинний Крим і Північне Причорномор'я, а також розширити стратиграфічний діапазон досліджуваних відкладів [1].

П'ятий етап розпочався зі звільнення узбережжя Чорного та Азовського морів від ворога, почала відновлювати свою нормальну діяльність Гідрометеорологічна служба. Так, уже в 1946 р. кількість морських станцій і постів збільшилася до 40, починають проводитися експедиційні дослідження спочатку у вигляді рейдових робіт у районах великих портів, а потім регулярно у відкритому морі. Наприкінці 40-х рр. з'являються теоретичні роботи.

У цей період комплексні геофізичні роботи стають основою для нових геологічних побудов. За даними гравіметричної зйомки (1946–1952 рр.) складено зведену карту аномалій сили тяжіння масштабу 1:500000 для Рівнинного Криму [1].

Застосування в 60-х рр. радіонавігаційних систем координування дозволило почати вивчення центральної та південної частин Чорного моря. З 1961 р. гідрометеорологічна служба почала проводити регулярні систематичні сезонні експедиційні роботи на постійних, так званих «вікових розрізах». Розташування цих розрізів вибиралося з урахуванням особливостей гідрології басейну в різних його районах, а самі розрізи перетинали усі характерні з точки зору гідрометеорології зони: прибережні зони, шельф та відкрите море [2,4].

У 1944–1960 рр. пошуки родовищ вуглеводнів поширюються і на інші регіони Криму і Присивашся, зростають їх стратиграфічний обсяг до відкладів нижньої крейди включно і глибина буріння. Однак родовищ, які б мали промислове значення, виявлено не було.

Перший фонтан газу в Рівнинному Криму отримано на Задорненській площі з утворень палеоцену у 1960 р. Згодом були відкриті Октябрське нафтове та Глібовське і Карлавське газові родовища (1961 р.).

Протягом 60-х років ХХ ст. геофізичними роботами виявлені пастки не лише в палеоценових, але і в майкопських відкладах. Глибоким бурінням відкрито ще ряд родовищ газу. Все це дозволило прокласти перші в Криму газопроводи (1966–1967 рр.) з Глібовського родовища до Євпаторії, Сак, Сімферополя, Бахчисарая та Севастополя. Пізніше були підключені інші газові родовища і вся система газопостачання Криму з'єднана з загальноукраїнською (1976 р.) [1].

У 70–80 роки ХХ ст. роботи з вивчення гідрометеорології Чорного моря продовжувалися. З 1976 р. у Чорному морі установами Державного комітету з гідрометеорології під керівництвом і за участю Севастопольського відділення ДОІН (Державний океанографічний інститут) почала діяти Загальнодержавна служба спостережень і контролю за рівнем забруднення середовища (ЗДССК). Згідно з цією програмою щорічно чотири рази на сезон проводилася гідролого-гідрохімічна зйомка всього моря [4].

Проведені у 1983 р. комплексні роботи по «Схемі розвитку і розміщення курортів, місць відпочинку та туризму, природних парків і заповідників в Україні» (НДП містобудування) та «Схемі перспективного

розвитку туризму в Україні» (ДІПРОМІСТО) були першими кроками до створення багаторівневої, розгалуженої курортно-рекреаційної, туристичної системи. Були визначені туристичні ареали та головні маршрути внутрішнього та іноземного туризму. Проте реалізовані ці проекти не були, й зі змінами соціально-економічних чинників розвитку держави диспропорції у туристичному та курортно-рекреаційному використанні приморських територій ще більше загострилися [6].

З 1970 по 1990 рік у північно-західній частині шельфу Чорного моря геофізичними методами було виявлено близько 46, а в акваторії Азовського моря – 22 перспективних нафто-газові структури.

У деяких районах Чорного моря пошуково-розвідувальними організаціями (експедиціями Міністерства геології і Академії наук СРСР) впродовж 1988–1989 років виявлено на глибинах 300–1000 м під дном поклади газогідрату метану на шельфі Чорного моря. Ще у 1968 р. ці потенційно газоносні райони, за пропозицією України, уряд колишнього СРСР розглядав як перспективні для розробки та газовидобутку.

У 1993 році уряд України затвердив постанову про виконання програми «Газогідрати Чорного моря», якою був передбачений великий обсяг геологорозвідувальних робіт і створення технологій та конструкцій газодобувного комплексу. Була прийнята відповідна державна програма фундаментальних досліджень «Газогідрати Чорного моря», розроблений бізнес-план для інвесторів, виконані сейсмічні дослідження на значних структурах з величезними запасами газогідратів, здійснено декілька наукових експедицій.

Для періоду з 1990 по 1995 рр. характерна подальша кооперація зусиль у дослідженнях Чорного моря не тільки на міжвідомчому рівні у країнах колишнього СРСР, але й у міжнародному масштабі. Квазісинхронні океанографічні зйомки всього моря, або його великомасштабних фрагментів (західна, східна, північно–західна частини моря) виконувалися на кількох судах ученими України, Росії, Болгарії, Румунії, Туреччини, США у рамках програм HydroBlack, CoMSBlack, NATO TU Black Sea.

Шостий етап почався з кінця 90–х років. В Україні проводились міжнародні дослідження за Рамковими програмами Європейського Союзу, було створено нову базу даних, розроблені нові підходи і демонстрації сучасних можливостей міжнародної взаємодії в галузі океанографії [4].

Кабінет Міністрів України постановою від 17 вересня 1996 р. №1141 затвердив Програму освоєння вуглеводневих ресурсів українського сектора Чорного і Азовського морів з метою збільшення видобутку нафти і газу. Програма передбачала залучення іноземних інвестицій, які гарантували збільшити в 2010 році видоботок газу до 6,2 млрд м³, а нафти – до 3,3 млн. тонн в рік. Програма не була виконана.

У 2000 році був прийнятий Закон України «Про альтернативні види рідкого та газового палива», в якому визначалися «правові, соціальні, економічні, екологічні та організаційні засади виробництва (видобутку) і споживання альтернативних видів рідкого та газового палива на основі залучення нетрадиційних джерел та видів енергетичної сировини і спрямований на створення необхідних умов для розширення виробництва (видобутку) і споживання цих видів палива в Україні» [4].

Також у цьому році був прийнятий Закон України "Про курорти", що передбачає створення державного кадастру курортних територій з визначенням їхньої медичної спеціалізації й охоронних санітарних зон.

12 серпня 2001 р. будівництво нафтопроводу в м. Південний і нафтопроводу Одеса – Броди було завершено. Довжина нафтопроводу – 607 км, діаметр – 1020 мм, максимальна продуктивність – 45 млн т нафти на рік. Вартість будівництва – 465,4 млн доларів США. Так, як нафти в в Азербайджані не було виявлено, то нафтопровід було передано російським фірмам для перекачування нафти в реверсному режимі, тобто для транспортування російської нафти з Бродів до Одеси [6]. Але це не в національних інтересах України.

В кінці 2006 року був розроблений бізнес-план, в якому детально враховувались витрати на розробку газогідратів та вивільнення з нього метану та прибутковість проекту. Розрахований проект на п'ятнадцять років, з них перші чотири пішли на розробку, проектування і монтаж газодобувного комплексу, на третьому році було налагоджено виробництво талої води. Орієнтована вартість проекту 100-200 тисяч доларів. За відсутності фінансування проект не реалізовується.

У 2007 р. з метою вивчення ресурсних можливостей Азово-Чорноморського басейну в НАН України було започатковано цільову комплексну програму наукових досліджень НАН України «Комплексні біоресурсні, гідрографічні і геолого-геофізичні дослідження морського середовища, перспективних нафтогазових структур та картування розподілу газогідратів в акваторіях Чорного та Азовського морів» на 2007-2009 рр., якою передбачалося поновлення регулярних морських експедиційних досліджень на науково-дослідному судні (НДС) «Професор Водяницький». Однак через тривалий ремонт це стало можливим лише в 2010 р. вже в рамках нової програми «Комплексна оцінка стану і прогнозування динаміки морського середовища та ресурсів Азово-Чорноморського басейну» на 2010-2012 рр. Вдалося відновити міждисциплінарний комплексний моніторинг стану водного і геологічного середовища, біоти акваторії української економічної зони Чорного моря з використанням сучасних технологій суднових вимірювань, супутникової інформації та спеціалізованих баз даних.

У 2011 році було розроблено загальнодержавну програму розвитку мінерально-сировинної бази в цілому та окремих її складових: "Загальнодержавна програма розвитку мінерально-сировинної бази

України на період до 2030 року" [3]. За відсутності фінансування програма на даний час не реалізовується.

Висновок. Отже, історію використання та дослідження Чорного та Азовського морів умовно ділять на шість основних етапів:

1 до 70-х рр. XVIII ст – видання карти Азовського та Чорного морів (1701 – 1702 рр);

2 1770 – 1870 рр. – відкриття в Миколаєві у 1801 р першої в Азово-Чорноморському басейні гідрометеорологічної станції та буріння перших свердловин у 1864 р. поблизу природних виходів нафти на земну поверхню;

3 1870 – 1917 рр. – організація першої океанографічної експедиції під керівництвом Й. Б. Шпіндлера у 1890–1891 рр, під час якої відбулося виявлення у морі сірководневої зони;

4 1918 – 1945 рр. – початок бурових робіт створеним у 1933 р. трестом «Кримнафтогаз». А в 1944 р. створено трест «Кримнафтогазрозвідка», що охопив нові райони, включаючи Рівнинний Крим і Північне Причорномор'я;

5 1946 – 1995 рр.: відкриття Октябрського нафтового та Глібовського і Карлавського родовищ (1961 р.); прокладання перших в Криму газопроводів (1966–1967 рр.) з Глібовського родовища до Євпаторії, Сак та ін;

6 з 1995 р. по сучасний час: «Схема планування територій узбережжя Чорного і Азовського морів», «Загальнодержавна програма розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2010 року», «Загальнодержавна програма розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року».

Список літератури:

1. Гайко Г.І. Історія гірництва: Підручник / Г.І. Гайко. – К: «ЛАДО» ДонДТУ, 2013. – 542 с.
2. Зайцев Ю. П. Введение в экологию Черного моря: монография / Ю. П. Зайцев. – Одесса: Эвен, 2006. – 224 с.
3. Масляк П. О. Словник учня з економічної і соціальної географії світу / П. О. Масляк, Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко. – Київ: Лібра, 1996. – 328 с.
4. Океанографічний атлас Чорного та Азовського морів» № 601 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://charts.gov.ua/oabs_ua.htm.
5. Стан мінерально-сировинної бази України [Електронний ресурс] – Режим доступу: / <http://geo.gov.ua/storinka/stan-mineralno-syrovynnoyi-bazy-ukrayiny>
6. Созанський В. І. Оцінка перспектив газоносності Чорного моря / В. І. Созанський // Геологічний журнал. – 2015. – №3. – 2015. – С.61-68.